

Araştırma Makalesi | Research Article

Akışkan Gazetecilik: Belirsiz Dijital Medya Ekonomisinde Profesyonel Foto Muhabirliği Kimliğinin Dönüşümü*

Liquid Journalism: The Transformation of Professional Identity of Photojournalism in the Uncertain Digital Media Economy**

Fırat ADIYAMAN (Res. Asst. Ph.D.)
İnönü University Faculty of Communication
Malatya/Türkiye
adiyamanfirat@gmail.com

Sibel ONURSOY (Prof. Dr.)
Anadolu University Faculty of Communication
Eskişehir/Türkiye
sonursoy@anadolu.edu.tr

Başvuru Tarihi | Date Received: 09.03.2022
Yayına Kabul Tarihi | Date Accepted: 22.04.2022
Yayınlanma Tarihi | Date Published: 22.07.2022
<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1085178>

Öz

Bu çalışmada Zygmunt Bauman'ın akışkan modernite yaklaşımı çerçevesinde foto muhabirliği kimliğinin dönüşümü incelenmiştir. Sürekli "değişimin" ve "belirsizliğin" baskın olduğu akışkan modernite, gazetecilik kurumunu derin bir biçimde etkilemektedir. Çalışmada, Mark Deuze'un Bauman'ın akışkan modernite yaklaşımından uyarladığı "akışkan gazetecilik" kavramı "akışkan foto muhabirliği" olarak kavramsallaştırılmıştır. Çalışmada, gazeteciliğin belirsizlikle tanışmasına neden olan güçler incelenmektedir. Çalışmada, yeni medyaya geçişle birlikte geleneksel iş modelinin çöküşünün, foto muhabirliği emeğini nasıl etkilediği ele alınmaktadır. Aynı zamanda çalışmada, iş yaşamının bireyselleşmesinin yansıması olarak serbest çalışma modelinin foto muhabirliği kimliğini nasıl etkilediği incelenmektedir. Bununla birlikte, çalışmada "akışkan foto muhabirliği kimliği" teknolojik yöndeşme ekseninde ele alınmıştır. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilimin kullanıldığı çalışmada, geleneksel medyadan dijital medyaya geçişle birlikte, foto muhabirliği kimliğinin köklü bir dönüşümden geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, dijitalleşmenin ekonomik sonuçları foto muhabirliği emeğinin dışsallaştırılmasına neden olmuştur. Serbest çalışma modeli, preker çalışma modelinin bir parçası olarak foto muhabirliği emeğinin bireyselleşmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, teknolojik yöndeşmenin çalışma pratiklerini köklü bir biçimde değiştirmesi, profesyonel kimliği oluşturan sınırların silikleşmesine neden olmuştur. Sonuç olarak foto muhabirliği kimliği, müphemleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zygmunt Bauman, Akışkan Gazetecilik, Foto Muhabirliği, Yurttaş Gazeteciliği.

Abstract

This study examines the transformation of photojournalistic identity within the framework of Zygmunt Bauman's liquid modernity approach. Liquid modernity, characterized by constant change and uncertainty, profoundly affects the journalistic institution. In the study, the concept of "liquid journalism", adapted by Mark Deuze from Bauman's "liquid modernity" approach, is conceptualized as "liquid photojournalism". In this context, the study digs into the forces that cause journalism to face uncertainty. Along with the transition to the new media, the study discusses how the collapse of the traditional business model affects photojournalistic labor. It also approaches how the freelance model -a reflection of the individualization of working life- affects the photojournalistic identity. In the study, using phenomenology, one of the qualitative research designs, it is concluded that the photojournalistic identity undergoes a radical transformation because of the transition from traditional media to digital media. According to the findings, the economic consequences of digitalization have led to the externalization of photojournalistic labor. The freelance model causes the individualization of photojournalism work as part of the precariat work model. However, technological convergence has radically changed working practices and blurred the boundaries of professional identity. As a result, the photojournalistic identity has become ambiguous.

Keywords: Zygmunt Bauman, Liquid Journalism, Photojournalism, Citizen Journalism.

* Bu çalışma 11 Mart 2021 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanmış "Akışkan Gazetecilik: Belirsiz Dijital Medya Ekonomisinde Profesyonel Foto Muhabirliği Kimliğinin Dönüşümü" başlıklı doktora tez çalışmasının literatürünün ve bulgularının bir bölümünden faydalanılarak hazırlanmıştır.

** This article was prepared within the scope of literature and findings sections from the PhD thesis titled "Liquid Journalism: Transformation of Professional Photojournalism Identity in the Uncertain Digital Media Economy" completed on March 11, 2021 at Anadolu University Social Sciences Institute.

Giriş

Dijitalleşme, gazetecilik alanını köklü bir biçimde dönüştürerek gazetecilik meslek kimliğini oluşturan sınırların belirsizleşmesine neden olmaktadır. Toplumun ihtiyaç duyduğu enformasyon akışının sağlanması görevini üstlenerek sembolik anlamda ayrıcalıklı bir konum edinen gazetecilik, geleneksel iş modelinin çöküşüyle birlikte gazetecilik kimliğini oluşturan bileşenlerin akışkanlaşmasıyla karşılaşmıştır. Post fordist emek süreçleriyle birlikte çalışma yaşamının giderek bireyselleşme düzeyine inmesiyle gazeteciliğin finansmanı belirsizliğe sürüklenmiştir. Bunun sonucunda gazetecilik kimliğini oluşturan en önemli bileşenlerden “kamusal hizmet sunma” görevinin sürdürülebilirliği noktasında benzer bir belirsizlik oluşmaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşme sadece ekonomik düzeyde değil, teknolojik ve sosyo-kültürel düzeylerde gazeteciliği dönüştürmektedir.

Dijital çağda haber endüstrilerinin yeniden yapılandırılmasıyla gazetecilik bir dönüşüm sürecinden geçmiştir. Dijitalleşmeyle birlikte gazetecilik alanının yapısı yeni kavramlarla tartışılmaktadır. Multimedya gazeteciliği (Deuze, 2004) dijital gazetecilik (Humprecht & Esser, 2018) ağ gazeteciliği (Heinrich, 2008) yurttaş gazeteciliği (Allan, 2007) ve akışkan gazetecilik (Deuze, 2008) yakın dönemin tartışmalarında gazeteciliğin aldığı görünümü gösteren kavramlardan bazılarıdır. Bu kavramsallaştırmalardan bir kısmı, haberin sunumundaki değişimleri anlatırken bir kısmı da gazeteciliğin içerisinde bulunduğu durumu analiz etmek açısından geliştirilmiştir.

Haber fotoğrafçılığı da haber endüstrilerinin önemli faaliyetlerinden biri olarak dijitalleşme sürecinden etkilenmektedir. Dijitalleşme, bir akışkanlaştırma süreci olarak Bauman’ın akışkan modernitesinde sınırların gösterdiği özelliklere sahip olarak foto muhabirliğini dönüştürmektedir. Bauman’ın akışkanlık nosyonunu gazetecilik çalışmalarına ilk uyarlayan Mark Deuze’dur. Bu çalışmada da Deuze’un (Deuze, 2008) “akışkan gazetecilik” olarak kavramsallaştırdığı yaklaşım haber fotoğrafçılarınin güncel durumunun analiz edilmesi amacıyla kullanılmıştır. Deuze, akışkan yaklaşımını 20. ve 21. yüzyılın en önemli düşünürlerinden biri olan Zygmunt Bauman’dan almıştır.

Bauman, akışkan modernitede değişmeyen tek şeyin “değişim” kesin olan tek şeyin ise “belirsizlik” olduğunu ifade eder (2017a, s. 12) Bauman, akışkanlık kavramıyla dünyada birçok şeyin sınırlara benzer şekilde sürekli değiştiğini ve şeklini koruyamadığını ifade eder (2011, s. 7). Bauman’a (2017a) göre akışkanlaştırma ve katılaştırma diyalektik olarak birbirine bağlıdır. Akışkanlık arayışının amacı katılaştırmaktır. Bu bağlamda katı modernite ile akışkan modernite arasında anlayış açısından farklılık mevcuttur. Katı modernitede düzen kurma açısından katı yapılar yeteri kadar katı görülmemiştir. İçinde bulunduğumuz akışkan modernitede ise katı yapılara eritilme kapasitelerinin uygunluğu ölçüsünde izin verilebilir. Başka bir ifadeyle katı bir yapının kurulması aynı zamanda o yapının kolay bir şekilde dağılabilme kapasitesindeki kolaylığa bağlıdır (2017a, s. 12-13). Dolayısıyla geleceği kontrol etmek veya kesinleştirmek amacı güden katı modernite böyle bir amacı olmayan akışkan moderniteden farklıdır. Bauman’ın “akışkanlık” metaforu ile haber fotoğrafçılığı arasında bir analojinin varlığından söz etmek mümkündür. Fotoğrafın dijitalleşmesi, fotoğrafın sınırlara benzer bir şekilde siber uzamda dolaşıma girmesini sağlamıştır.

Akışkanlık, gazetecilik kültürünü köklü bir şekilde dönüşüme uğratmıştır. Deuze’a (2008) göre medya şirketlerinin birleşme ve haber operasyonlarını birleştirme çabaları, prekaryalaşma ve atipik çalışma modeli¹ bağlamında gazetecilik kimliği

akışkanlaşmaktadır. Aynı zamanda dijital medya kültüründe tüketicilerin, kamusal enformasyon üreticisi haline gelmesiyle gazetecilik meslek profesyoneli “akışkan” tanımına uymaktadır (Deuze, 2008, s. 848). Benzer bir biçimde prekaryalaşma ve yurttaş gazeteciliği kimliğinin yükselişi foto muhabirliği kimliğinin dönüşümünde de etkisini göstermektedir.

Zelizer (2015) modernitenin diğer kurumları gibi gazeteciliğin de “belirsizlik”ten nasibini aldığını ifade etmektedir. Gazetecilik, tam ve eksiksiz bilgi sağlayarak rasyonel müzakerenin ilerletilmesi gibi işlevlere sahip olarak modernitenin belirli bir türü ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda modernite, gazetecilik kurumuna önemli görevler yüklemektedir. Bu açıdan Zelizer’e göre gazetecilik sahip olduğu bu işlevlerden ötürü bir kurum olarak zorlukların yönetilebilmesine uygun bir yapıya sahip değildir (2015, s. 895). Eş deyişle, gazeteciliğin temel işlevi olan kamusal hizmetin sağlanmasının önünde engeller oluşmaktadır.

Özetle, gazeteciler için kesin olan belirsizlik ve değişim (Kantola, 2013, s. 606) dijitalleşmenin bir sonucu olarak alandaki hâkimiyetini artırmıştır. Yöndeşme² ve yoğunlaşma³ bir dönüştürücü güç olarak gazetecilik alanının akışkan olmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın problemi, akışkan dijital medya ortamında ortaya çıkan belirsizliğin foto muhabirliği kimliğini nasıl etkilediğidir. Bu anlamda bu çalışma ilerleyen teknoloji ve değişen iletişim ortamlarının haber fotoğrafçılığı üzerindeki etkilerinin saptanması açısından önemlidir. Bununla birlikte çalışma Türkiye’deki foto muhabirliği kimliğinin nasıl dönüştüğünü ortaya koymasından önemlidir.

Alanyazın

Akışkan ortamda gazetecilik emeğinin görünümünden önce modernitenin gazeteciliğe yüklediği işlevleri incelemek gerekmektedir. Deuze, gazeteciliğin “kolektif hafıza” sunma ve toplumun “sosyal çimentosu” olma gibi önemli rollerinin olduğunu belirtmektedir (2007, s. 3). Hartley (1996) modernitenin uygulanmasında gazeteciliğin başlıca anlamlandırma işlevini üstlendiğini ifade etmektedir (1996’dan aktaran Deuze, 2008, s. 850). Benzer şekilde kamusal alan ve politika gibi alanlarda gazeteciliğin sosyal işlevi bulunmaktadır (Meijer, 2001, s. 190).

Gazetecilik, modernitenin yayılımı için önemli bir araç olarak konumlandırılmıştır. Ussallık, ilerleme, rıza, haberleşme özgürlüğü, demokrasi ve sivil toplum gibi kavramlar, gazetecilikle ilişkilendirilen (Zelizer, 2011, s. 3-7) önemli alanlardır. Daha kapsayıcı bir tanımlama yapmak gerekirse; gazeteciliğin “kamusal hizmeti” sunma işlevi, enformasyonun toplanmasını ve dağıtımını ifade etmektedir (Deuze, 2005, s. 447). Eş deyişle, gazetecilik modernitenin önemli kurumlarından biridir.

Modernitenin yapısında önemli kırılmaların yaşanmasıyla birlikte gazetecilik kurumunun nasıl etkilendiği önemli akademik tartışma alanlarından olmuştur. “Risk” (Beck, 2011) ve “akışkanlık” (Bauman, 2017a) gibi nosyonlar, çağdaş dünyanın karşılaştığı “belirsizlik” durumunu açıklamaktadır. Risk ve belirsizlik nosyonları, gazetecilik kurumunun doğasına yerleşerek gazeteciliğin sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır.

Akışkan modernite, toplumu daimi olarak “sabit olmayan ve sürekli şeklini değiştiren” bir konuma getirmektedir. Bu bağlamda “değişim” ve “akış” toplumu tanımlayan özellikler olmaktadır (Bauman, 2005; Bauman, 2017a). Deuze, bu olgunun gazeteciliği benzer şekilde etkilediğini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, gazetecilik sürekli bir değişim halindedir (Deuze, 2009a). Akışkan gazeteciliğin sabit olmayan, açık ve sürekli değişen

bir yapıya sahip olması, alanın genişlemesine de neden olmaktadır (Rublescki & Da Silva, 2012, s. 115). Alanın genişlemesi gazeteci olmayan yapıların, alana girmesiyle olmuştur (Rublescki, 2011, s. 338). Bununla beraber politik uzlaşma ve ekonomik istikrarın çökmesi, gazetecilik meslek profesyonelindeki katılımın ve sürdürülebilirliğin yerini problemlere bırakmasına neden olmuştur (Koljonen, 2013, s. 142).

Rintala ve Suolanen'in (2005) dijitalleşmenin ve yöndeşmenin gazetecilik profesyoneli üzerindeki analizlerinin "akışkan" kavramsallaştırmasına yakın olduğu söylenebilir. Örneğin Rintala ve Suolanen, gazetecilik alanında görev tanımlamalarının post-bürokratik görünüm sergilediğini ifade etmektedir. Hiyerarşi, uzmanlaşma ve iş akışının biçimlendirilmesi gibi özelliklere sahip "bürokratik" formdan farklı olarak "post-bürokratik" formda gazetecilerin iş tanımı daha zengin olup iş süreçleri daha kapsayıcı ve özerk hale gelmektedir. Başka bir ifadeyle post-bürokratik yaklaşım, bölünmüş ve açık olan iş tariflerini akışkan, belirsiz ve iyi tanımlanmayan bir noktaya (Rintala & Suoalenen, 2005, s. 64-66) getirmektedir.

Yöndeşme ve yoğunlaşma, gazetecilik meslek kültürünün akışkanlaşmasını sağlayan iki önemli belirsizlik kaynağıdır. Dijitalleşme, gazeteciliğin yapısındaki belirsizliği (Creech & Mendelson, 2015, s. 142) yöndeşme ve yoğunlaşma olgusunda da göstermektedir. Çünkü belirsizlik gazetecilik endüstrisini ve emek koşullarını da etkilemektedir (Waisbord, 2016, s. 206). Deuze, akışkan yaklaşımını kullanarak gazetecilik emeğinin esnek, çok yetenekli, hareketli ve yönetilebilir olduğunu vurgulamaktadır (Deuze, 2007). Atipik emek ve medya yönetimi ise gazetecilik profesyonelinin zayıflaması anlamına gelmektedir (Deuze & Fortunati, 2011, s. 118). Akışkan gazetecilik pratiklerinde gazeteciler, değişime uyum sağlarken aynı zamanda kamu hizmeti motivasyonlarını korumak durumundadır. Başka bir ifadeyle gazeteciler, esnek ve katı olmayı bir arada yürütmek zorundadır (Kantola, 2013, s. 607; Deuze & Marjoribanks, 2009, s. 557).

Kurumsal düzeyde gazetecilik emeğinin dönüşümünü yöndeşme ve yoğunlaşma (Deuze, 2007) olguları ekseninde incelemek mümkündür. Sektörün yoğunlaşması kâr beklentisini artırarak gazetecilik emeği üzerinde baskıya neden olmaktadır. Aynı zamanda tekelleşme, içerik üretim süreçlerinde kontrolü sağlamaktadır. Benzer şekilde gazetecilik endüstrisinde yaşanan yöndeşme, kapitalist üretim ilişkileriyle yakından ilişkilidir. Teknolojik yöndeşmenin çalışmaya uygulanmasıyla meslekler arasındaki sınırlar ortadan kalkmıştır. Bu süreç sendikaları da etkilemiştir. Örneğin haber fotoğrafında yaşanan mesleki yöndeşme, fotoğrafın analog döneminde yer alan mesleklerin ortadan kalkmasına neden olarak sendikaların kapanmasına yol açmıştır (McKercher, 2002, s. 28-51). Yöndeşme ve yoğunlaşma iki önemli dinamik olarak gazetecilik alanında belirsizliğin artmasına neden olmaktadır.

Daha önce birbirinden ayrı olan medya ortamları arasında "teknolojik, personel ve coğrafik" birleşme olarak "yöndeşme"nin (Singer, 2003, s. 3) gazeteciliğe yansması farklı medya formatlarının bir araya getirilerek internet dâhil olmak üzere farklı medya ortamları için yayına (Deuze, 2004, s. 140) hazırlanması şeklinde olmuştur.

Dijitalleşmeyle birlikte haber endüstrisinde reklam gelirlerinin düşmesiyle birlikte gazetecilik kurumunun finansal sürdürülebilirliği güçleşmiştir. Bununla birlikte literatürde foto muhabirliği mesleği üzerine yapılan çalışmalar, foto muhabirliğinin yöndeşmeden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. Yöndeşme, geleneksel medyada sadece fotoğraf çeken foto muhabirlerinin çoklu ortam üretimiyle tanışmasına yol açmıştır.

Haber ajansları, yeni enformasyon ekosisteminde, kurumsal sürdürülebilirlik için iş akışlarını verimli hale getirmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışanlar, hibritleştirme süreçlerinden geçerek “çoklu-beceri” iş koşullarında çalışmaktadır (Marín, Sanz, & Vázquez, 2017, s. 167). Medyanın dönüşümünden en çok etkilenen grubun foto muhabirlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Southern Community Newspapers Inc. Şirketi, fotoğraf birimini kapatmıştır. Şirketin başkanı, bu konuya ilişkin uzmanlaşma alanlarının artık bittiğini gazetecilerin artık çok yönlü olması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre bu kararın alınmasında fotoğraf alanında yaşanan dijitalleşme süreci etkilidir. Çünkü artık foto muhabirlerinin karanlık odalarda çalışmasına gerek kalmamıştır. Gazetecinin internet ortamında haber sürecinin tamamını yapabilmesi gerekmektedir. Bu sürecinin temelinde aynı zamanda ekonomik nedenler yatmaktadır. Çünkü bir olayın yazılmasının, fotoğrafının ve videosunun tek bir gazeteci tarafından çekilmesi daha ekonomiktir (Romenesko, 2013).

Yöndeşmenin meslekleri birleştirmesinin haber fotoğrafçılığındaki yansıması “dijital video haber fotoğrafçısı” (Price, 2005, s. 110) olarak kavramsallaştırabilecek yeni bir meslek türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Videonun yükselişi, kurumlardaki birimlerin konumlanmasını da etkilemektedir. The Detroit Free Press, video merkezli bir bakış açısıyla fotoğraf biriminin ismini “fotoğraf ve video bölümü” olarak değiştirmiştir. Bu değişim fotoğrafçıları da etkilemiştir (Walker, 2007). Bu bağlamda, dijitalleşme foto muhabirliği pratiklerini dönüştürerek mesleğin merkezine fotoğrafın dışında yeni üretim süreçlerini eklemektedir.

Yöntem

Çalışmanın yaklaşımını nitel araştırma desenlerinden olgu bilim oluşturmuştur. Çalışmada dijital medya ortamında profesyonel foto muhabirliği kimliğinde yaşanan dönüşüm olgusu incelenmiştir. Bu bağlamda, dönüşen kimlik olgusu hakkında foto muhabirlerinin “deneyimlerinin özü ortaya çıkarılmaya” çalışılmıştır (Creswell, 2009, s. 13). Olgu bilim, akışkan gazetecilik bağlamında Türkiye’deki foto muhabirlerinin gazetecilik kimliğinde yaşanan dönüşüm “olgusunda ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayış geliştirilmesi” (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 78) amacıyla kullanılmıştır.

Foto muhabirlerinin esneklenen istihdam biçimleri ve çalışma pratikleri olgularını nasıl deneyimledikleri, “benzer olgu ve durumları yaşayan bireylerin deneyimlerini ele alan olgu bilim” (Venegas & Huerta, 2010, s. 158) aracılığıyla incelenmiştir. Böylelikle, foto muhabirlerinin profesyonel kimliğini “nasıl yapılandırdıkları” (Snape & Spencer, 2003, s. 12) ortaya konulmuştur. Çalışmada dijitalleşme, foto muhabirlerinin deneyimleri açısından incelenmiştir. Başka bir ifadeyle, dijitalleşme fenomeninin foto muhabirleri için “anlamının, yapısının ve özünün” (Christensen, Turner, & Johnson, 2015, s. 408) ne olduğu sorunsallaştırılmıştır.

Çeşitli amaçlı örneklem stratejileri bulunmaktadır. Bu stratejilerde yapılan tercih, konu hakkında farklı şeyler öğrenmeye olanak sağlar. Bunun altında yatan sebep ise her stratejinin belirli alanlara veya kişilere yönlendirmesidir (Glesne, 2013, s. 59). Bu bağlamda, çalışmanın özüne uygun olan kartopu örneklem yöntemi seçilmiştir.

Kartopu örneklemin seçiminde, bu örneklem yönteminin çalışmaya en zengin verileri sağlayacak katılımcılara yönlendirmesi belirleyici olmuştur. Patton, bu örneklem modelinin “bilgi açısından zengin anahtar bilgi sağlayıcılarına” ulaşmada kullanılan bir

yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Kartopu örneklem yaklaşımı “... hakkında kim çok şey biliyor? veya kiminle konuşmalıyım?” sorularıyla başlar (Patton, 2018, s. 237).

Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile mesleğinin merkezinde haber fotoğrafı olan profesyoneller ile görüşülmüştür.

Çalışmada incelenmek istenen konuya dair bir taslak ile başlanarak bu amaç doğrultusunda açık uçlu sorularla oluşturulan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmenin kurgulanmasında çeşitli yapı ve standartlaşma üzerine inşa edilen temalar oluşturulmuştur. Bu süreç belirlenen literatürden ve araştırmacının bu literatürden oluşturduğu yorumlar ile ortaya çıkmıştır. Böylelikle belirlenen temalar doğrultusunda araştırmacı, daha derinlemesine veri toplamak istediği temalara ilişkin sorular geliştirmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile araştırmacı görüşmeler esnasında planlanmayan durumlarla ilgili alt sorular sorabilme fırsatına sahip olmuştur. Bu esneklikle birlikte oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme, önemli derecede yapısını (David & Sutton, 2011, s. 121) korumuştur.

Veri toplama süreci 22 Mart 2020 ile 20 Ağustos 2020 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaşadığı şehirler, İstanbul, Ankara ve Eskişehir’dir. Katılımcılar ile görüşmeler “online” (Salmons, 2014, s. 20) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Foto Muhabirlerinin Demografik ve İş Bilgileri

İsim	Kadro Durumu	Cinsiyet	Yaş	Çalıştığı Kurum	G. Türü	G. Tarihi	G. Süresi
K 1	Girişimci	Erkek	52	Ulusal Ajans	Online	25.03.2020	02:52:00
K 2	Kadrolu	Erkek	44	Ulusal Gazete	Online	13.04.2020	58:19
K 3	Kadrolu	Erkek	29	Ulusal Ajans	Online	22.03.2020	01:25:37
K 4	Kadrolu	Erkek	44	Uluslararası Ajans	Online	05.04.2020	01:20:18
K 5	Kadrolu	Erkek	50	Ulusal Gazete	Online	15.04.2020	01:03:21
K 6	Freelance	Erkek	43	Uluslararası Ajans	Online	16.04.2020	01:37:11
K 7	Freelance	Erkek	64	Bağımsız	Online	24.03.2020	01:02:41
K 8	Kadrolu	Erkek	28	Ulusal Ajans	Online	30.05.2020	54:44
K 9	Kadrolu	Kadın	34	Ulusal Ajans	Mail	28.05.2020	-
K 10	Kadrolu	Erkek	45	Ulusal Ajans	Online	03.06.2020	53:58
K 11	Freelance	Erkek	30	Uluslararası Ajans	Online	22.05.2020	01:40:27
K 12	Freelance	Erkek	30	Bağımsız	Online	13.04.2020	50:25
K 13	Kadrolu	Erkek	61	Uluslararası Ajans	Mail	17.04.2020	-
K 14	Freelance	Erkek	46	Bağımsız	Online	23.04.2020	01:04:18
K 15	Freelance	Kadın	35	Bağımsız	Telefon	09.06.2020	40:24
K 16	Freelance	Kadın	30	Bağımsız	Online	24.04.2020	46:21
K 17	Freelance	Kadın	33	Ulusal Ajans	Mail	14.08.2020	-
K 18	Kadrolu	Erkek	45	Uluslararası Ajans	Online	20.08.2020	32:49
K 19	Kadrolu	Erkek	44	Ulusal Gazete	Online	12.08.2020	29:21
K 20	Sözleşmeli	Erkek	45	Uluslararası Ajans	Telefon	28.08.2020	29:56

Çalışmada foto muhabirlerini yöneltile sorular şu şekildedir:

- 1) Dijitalleşme sonrası foto muhabirler, ekonomik açıdan nasıl etkilendi?
- 2) Dijitalleşme foto muhabirlerinin gazetecilik pratiklerini nasıl etkiliyor?

Etik Kurul İzni

İnönü Üniversitesi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'nun 14/02/2022 tarihli toplantısında alınan E.145759 sayılı karar çerçevesinde çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

Bulgular

Bauman, akışkan yaşamı, akışkan modernlik içerisinde “üyelerinin davranışlarını alışkanlıklara ve rutinelere dönüştürme fırsatı dahi bulamadan hızla değiştirdiği” bir toplum olarak kavramsallaştırmaktadır. Ona göre akışkan yaşam, akışkan modern toplumda görülen uzun süre biçimini veya rotasını koruyamama durumunu yaşar (2018a, s. 7). Bauman'ın çerçevesini çizdiği akışkan yaşam, gazetecilik alanında da kendisini hissettirmektedir. Çalışma kapsamında foto muhabirlerinin üzerinde durduğu önemli noktalar; sürekli değişim, belirsizlik ve müphemlik konuları olmuştur.

Dijitalleşmeyle birlikte gazetecilik alanının köklü bir şekilde dönüştüğünü belirten K10, Bauman'ın çerçevesini belirlediği akışkan yaşamın, gazetecilik alanındaki yansımalarını “belirsizlik, müphemlik, anlık olma” şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Ona göre dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan enformasyon akışında kontrolsüzlük sistemsizlik hâkimdir. Bu bağlamda, sürekli değişimin yaşandığı bir alanda durumu kavramlarla tanımlamak güçleşmektedir:

“Bu çok farklı bir dünyaya dönüştü ve burada neyin gerçek neyin uydurma olduğuyla ilgili henüz ortada bir sistem yok. Dolayısıyla bu tip bir sistemsizlik içerisinde de oturup böyle sağlıklı bir şekilde bir şeyleri konuşmak, tanımlamalar yapmak yeni kavramlar üretmek bunlar çok zor işler. Sosyologlar açısından bu işin bilim insanları açısından baktığın zaman bile bir sürü çıkmazlar ortaya çıktı, çıkmazlar doğurdu ve hala doğurmaya devam ediyor. Bu işin sonunun nereye varacağı belli değil çünkü geleneksel medya sağlıklı ya da sağlıksız bir şekilde bir kontrol edilebilirlik içerisinde yürüyordu ama şu an öyle bir şey yok ortada. İletişim var. Herkes bu iletişimin içerisinde bir şekilde yer ediniyor ama burada bir kontrol mekanizması yok bunun hangi kısmı medyadır, habercilik yapmadır? İşte yurttaş gazeteciliği tanımları çıktı bunlar çok böyle içi dolu altı dolu şeyler değil çünkü her şey anlık yaşanıyor. Saniyeler içerisinde yaşanıyor. Puff saniyeler içerisinde yok olup gidiyor ve tekrar söylüyorum bunca hızın bunca karmaşanın içerisinde sağlıklı tarifler yapmak çok mümkün değil.” (K10)

K10'nun tanımlamakta güçlük çektiği belirsizlik durumu akışkan gazeteciliktir. Akışkan gazeteciliği meydana getiren olgu ise dijitalleşmedir. Dijitalleşme süreci, gazeteciliğin analog haber üretim ve dağıtım süreçlerini akışkanlaştırarak alanı belirsizleştirmiştir. K10'un saptamalarına paralel şekilde K8 de foto muhabirliğinin büyük bir değişim içerisinde olduğunu belirtmektedir. Değişimin içerisinde olduklarını belirten K 8, Bauman'ın akışkan yaşamda rotanın belirlenememesi şeklindeki (2018a) söylemine yakın bir şekilde gazetecilik alanının belirsiz ortamında ne yapacağına karar verememektedir:

“Şunu söylemek isterim tam olarak değişimin içindeyiz. Değişecek değişecek diyoruz. Değişiyor. Zaten oradayız. Ben de tam olarak konvansiyonel medyada çalışan biri olarak o değişimin tam olarak nereye gideceğini bir türlü kestiremiyorum. Bir kurumda çalışmak istemiyorum artık. Burada çalışayım 20 yıl 30 yıl, ondan sonra emekli olayım. Öyle bir niyetim yok. Serbest çalışmak istiyorum ama Türkiye’de serbest çalışmak epey zor bir şey. Çalışıyorsun paran 3 ay sonra geliyor. Falanca yerden iş bağlamak zor. Bir şeyler düşüyor. İlk o serbest çalışanları buluyorlar. Avrupa’da bakıyorsun artık insanlar kurumlarda çalışmıyor. Şuna getireceğim multimedya ile ilgili. O değişim neyse onu ben de bir an evvel sizin tezinizi okumayı çok istiyorum. O değişimle ilgili bir çıkarım yapacaksınız siz büyük ihtimalle. O değişim neyse bir an evvel ben de bulunmak istiyorum. Onu bulmamla beraber kendi özgürlüğümü de elime almış olacağım aslında. O değişim bize özgürlüğümüzü de getirmiş olacak. Yeter ki o değişimin ne olduğunu bulup kendi üslubunla onu yansıtılabilesin.” (K8)

K8'in kadrolu işini bırakmak istemesi Bauman'ın bireyselleşmiş toplumda emeğin dönüşümüne ilişkin analizleriyle açıklanabilir. Ağır modernitede emek ile sermaye arasındaki karşılıklı bağımlılık (2018c, s. 35) ilişkisinin akışkan modernitede parçalanmasıyla emeğin de sermayeye karşı yeteri kadar bağlı olmadığını göstermektedir. Eş deyişle, bırakma özgürlüğü çift taraflı hale gelmiştir. Ancak K8'in kararsızlığında görüldüğü üzere kurumsal yaşam güçlü taraf olmayı sürdürmektedir.

K6, dijital çağdaş foto muhabirliğinin analog dönemde yapılan foto muhabirliğine görece benzediğini ancak gelecekte bu mesleğin büyük ölçüde değişeceğini belirtmektedir. Ona göre çağdaş foto muhabirleri, analog dönemde yapılan foto muhabirlerinin iş pratiklerinin daha modern halini yapan son kuşak olabilir:

"Dolayısıyla bu iş, bundan sonra nereye gider, çok kestiremiyorum. Şu olur diyemiyorum. Ama bugünkü anlamıyla hiçbir şeyin kalmayacağından eminim. İleride ne olur, neye dönüşür bilmiyorum ama iş bugünkü gibi yapılmayacak orası kesin. Biz hala analogla yapılanın biraz daha modern halini yapan belki de son kuşağız. Dijitalle yapılan halini yapan son kuşağız. Eskiden ne oluyordu, analogla çekiyorlardı foto muhabirleri. ... Şimdi bunun aslında biz çok farklı bir tarafını yapmıyoruz şu anda. Foto muhabirliğinde o zaman da aynı şeyi yapıyorlardı. Bugün de benzeri şeyi yapıyor. Ama 20 yıl sonra aynı şeyi yapmayacak. Ya da zaten böyle bir meslek kalmayacak büyük ihtimalle. Net bir foto muhabirliği tanımı kalmayacak. Çok böyle fütüristik bir şeymiş gibi geliyor ama öyle değil gerçek bu. Çünkü değişiyor. 10 yıla bile baktığımızda inanılmaz bir değişim söz konusu. Bundan sonraki 10 yılı bile kestirmek gerçekten zor." (K6)

K6'nın geleceği kestirememesinin sebebi dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan belirsizliktir. Bu belirsizliği K16, sınırları çizilememiş bir durum olarak tanımlamaktadır:

"Şu anda aslında çok ciddi bir dönüşüm sürecinde olduğumuzu düşünüyorum. Biraz önce bahsettik ya dijital fotoğraf ajansı. Bu mantık eğer gerçekten doğru bir şekilde ilerlerse, şu anki konumundan çok daha iyi olacağından eminim çünkü inanılmaz bir dijital dönüş var. Şu anda ipin ucu tutulamamış, sınırları çizilmemiş ve ortada havada kalmış bir durum. Çünkü hepimiz için çok yeni. Ben bile eski dönemlere denk gelmedim ama bu dönüşüm benim için bile çok yeni. Çünkü çok hızlı bir süreç işliyor. Uzun vadede dünya çapında farklı bir yerde olur belki ama bizim açımızdan doğru yönetilirse gerçekten güzel olacağını düşünüyorum." (K16)

İş tariflerinin akışkan, belirsiz ve iyi tanımlanmaması post-bürokratik yaklaşımın esas alınması anlamına gelmektedir (Rintala & Suoalenen, 2005). Akışkanlaştırma süreçleriyle foto muhabirlerinin karşılaştıkları belirsizlikler meslek tanımının da değişmesine nedene olmaktadır. Analog dönemde, görev tanımları daha sabit ve belirgin iken dijital çağda bu tanımlamalar silikleşmektedir. Aynı zamanda dijitalleşmeyle birlikte foto muhabirlerinin iş tanımı değişmiş ve iş yaşamı "bireyselleşme" düzeyine inmiştir:

"Ya şimdi söyle bir şey foto muhabirlerine bir kere temel olarak baktığımızda bir kere bizim iş tanımını değiştirdi. Eskiden foto muhabiri tek fotoğraf çekiyordu. Şimdi biz olaya baktığımızda fotoğraf çekiyor kendi editörlüğünü yapıyor. Bütçesini hazırlıyor çünkü herkes yalnız kurt oldu. Foto muhabirlerinin lojistiğini kendisi sağlamak zorunda muhasebesine bakıyor pazarlamasının kimi yerlerini kendisi yapıyor hukuksal sorunlarıyla uğraşiyor. İş pratikleri noktasında eskiden bir tek fotoğraflarını çekerken hatta çok çok iyi hatırlıyorum benim işe başladığım dönemlerde, Anadolu Ajansında foto muhabiri sadece fotoğraf çekiyordu. Haber yazmazdı. Yanında bir de muhabir geliyor zaten. Tamam, bu iyi bir şey baktığımızda ama işletmelerin maliyetleri düştüğü için şu an kimi zaman foto muhabirine diyor ki her gittiğin yerden her habere değil, rahat bir ortam var zaten biraz da haberini yazabilir misin? Diyebileceği kimi yerde foto muhabirinin direk haber ya da muhabirin fotoğraf çekti oldukleri ortamda oluyor, ana akım medyada bu tarz şeyler oluyordu ama freelance sistemde dediğim gibi iş tanımında aşırı bir değişiklik var. Aşırı bir değişiklik var. Çok sayıda yeteneğini geliştirmesi gerekiyor." (K1)

Belirsizliğin olduğu bir meslek alanında rotanın çizilmesi güçleşmektedir. Örneğin K8, kadrolu çalıştığı işini bırakıp daha özgür bir çalışma ortamı sunan freelance çalışma modeline geçmek istemesine rağmen bireysel yaşamın içerdiği risklerden ve belirsizliklerden dolayı bunu gerçekleştirememektedir:

“Şunu söyleyebilirim, son zamanlarda ben de bunu çok düşünüyorum. İşten çıkmayı çok istiyorum. Şundan dolayı çok istiyorum. Eskiden benim hayalim Reuters, AFP, AP’de çalışmak veya New York Times gazetesinde çalışma falandı. Bunun için de planım şuydu. Ulusal medyadan başlamak, dünyada birçok insan da böyle yapıyor. Büyük fotoğrafçılara bakıyorsunuz ulusal kurumlarda çalışmışlar, daha sonra uluslararası kurumlara çalışmaya başlamışlar 30’larından sonra. ... Bir yandan şu yanı da var ay sonunda benim alacağım para belli, 212 sigorta basın sigortam yatıyor, erken emekli olabilmemi sağlıyor. Basın kartımın olmasını sağlıyor. Cumhurbaşkanlığı takip kartımın olmasını sağlıyor. Bir takım kapıları açmamı sağlıyor. Ay sonunda evimin kirasını nasıl ödeyeceğimi düşünmüyorum ama serbest çalıştığımda böyle bir sıkıntı var. Benim bu konforlarımdan vazgeçmem gerekiyor. İşin bu yanı da var. En temizi beklemek olacak. Biraz daha düzeni otursun.” K8

K8’in “düzen otursun” olarak kavramsallaştırdığı olgu medyanın ekonomik yapısının katılaştırılmamasıyla ilgilidir. Örneğin bağımsız olarak çalışan K16, haber fotoğrafçılığının finansmanı konusunda bireysel çalışma yaşamının sebep olduğu yalnızlıktan şikâyetçidir:

“Ama şimdi tam zamanlı bir yere girseniz. Örnek veriyorum, moda fotoğrafçısı olarak hayatımı devam ettirmek istesem, foto muhabirliği yapmaya çalışsam. Zaman konusunda bu mümkün değil. Ama foto muhabirliğini devam ettirmek için başka bir iş yapmamanız gerekiyor. Yine freelance işler almanız gerekiyor. İşte dış çekimler olduğunda, o koşulları da freelance gerçekleştiriyorsunuz. Çok havada kalmış bir durum oluyor. Ben birazcık şöyle düşünüyorum açıkçası. Belki bir 5-10 yıl gazetede ya da bir ajansta çalışmış bir foto muhabiri şu anda belki çok daha rahat koşullarda freelance çalışıyor. Çünkü çok daha fazla bağlantısı var. Çok daha fazla tecrübesi var. Bu iş birazcık da tecrübe işi. Gözünü eğitme işi. Birçok faktör var. Siz mesleğe tutunmaya çalışan bir foto muhabiri olarak, bu konularda çok yalnız kalıyorsunuz. Açıkçası ben böyle hissediyorum.” (K16)

K16’nın kendisini yalnız hissetmesi kurumsallaşmanın giderek azaldığı bir sistemde kaçınılmazdır. Beck’in de belirttiği üzere risk rejiminde çalışma bireyselleşmiştir. Belirsizliğin merkez olduğu risk rejiminde bireyler, mobil olmak ve kendi yaşam planlarını yalnız başına yapmak zorundadır (Beck, 2014, s. 67). K 1, bu süreci tehlikeli olarak görmektedir. Buna göre haber odaları ve haber merkezleri muhabirlerin “gazetecilik kimliklerinin” oluşumunda ve “mesleki kültürü” edinmesinde hayati bir konumda iken günümüzde bireyselleşme ile gazeteciler tek başına yolunu bulmaya çalışmaktadır:

“Şimdi temel tehlikelerden bir tanesi bu, mesela dijital çağla ilgili temel tehlikelerden bir tanesi bu. Nedir? Gazetecilik, ağırlıklı olarak haber odalarında, haber merkezlerinde toplu kalıp, insanların deneyimlerini paylaşarak, başkalarının işlerini izleyerek, deneyimler konuşularak yükselen ilişki. Kişiler o şekilde belirli bir mesafe alıyordu. Şu an birçok çocuğun böyle bir şansı yok. Freelancerler tek başına buldukları yerlerde el yordamıyla iş yürütmeye çalışıyor bu arkadaşlarımız. Bunlarda ağırlıklı olarak gazetecilik tecrübesi olmayıp fotoğraf tecrübesi yüksek insanlar yapıyor hepsi. Fotoğrafa daha fazla tutkuyla bağlı. Foto muhabirini fotoğraf çekmek diye düşünüyorlar. Hayır, foto muhabiri... Şimdi haber noktasında neyin nereye gideceğini iyi hesap etmesi, ona göre iyi kurgular, iyi öyküler oluşturması, çok hassas tonlamasından, çerçevelemesine kadar, sorumluluk anlamında karşı tarafa benim mesajım nasıl gidecek ya da geçmişten geleceğe nasıl anlaşılacak. İyi hesap edebilmesi gerekiyor. Bu da gazetecilik deneyimiyle oluşabilecek şeyler. Şimdi bu arkadaşlarımız fotoğraf deneyimlerini geliştirebilecekleri çok araç var önlerinde. Youtube girin. Sayısız fotoğraf tekniğiyle ilgili videolar seyredebilirsiniz. Muhabirlik kısmıyla ilgili beslenebilecekleri kaynaklar aşırı derecede sınırlı. Böyle bir şey olunca haberden uzak estetik fotoğraflar çekme oranı yüksek bir kuşakla karşı karşıya kalıyoruz. Bu sistemin, haber odalarının belinin kırılması haber merkezleri, gazetelerin temel sorunlardan bir tanesinin bu olduğunu düşünüyorum.” (K1)

K1'in "freelance çalışanlar el yordamıyla iş yürütmeye çalışıyor" şeklindeki söylemi Bauman'ın akışkan hayat olarak kavramsallaştırdığı yaşamın bir yansımasıdır. Bauman'ın "bireyselleştirilmiş ve özelleştirilmiş" dediği modernitede bağımlılık ve etkileşim örüntülerinden oluşan katılar, eritilme potasına atılmaktadır (2017a, s. 32). K1'in de dikkatini çektiği üzere haber merkezleri, deneyimlerin paylaşıldığı ve etkileşimin yaşandığı bir alan olarak serbest çalışanların giremediği mekânlardır. Dolayısıyla, gazetecilik kültürüne erişimi kısıtlı olan serbest çalışanlar kendi rotalarını belirlerken yalnızdır.

K10 ise akışkan gazetecilik ortamında yeni nesil gazetecilerin mesleği şekillendireceğini düşünmektedir. Ortaya çıkacak formun ne olacağını merak eden K10'a göre gazetecilik, toplumsal işlevleriyle günümüzde önemini korumaktadır. Öte yandan meslekteki düşük ücretler konusu ise sorun olmaya devam etmektedir:

"Valla bu işin rengini şu gelecek yeni nesil gazeteciler var ya. Yeni nesil yetişen, bu işin rengini aslında onlar belirleyecek ortaya koyacak. Şu an medyanın Türkiye'deki durumu belli, 3 kuruşa insanlardan sabahtan akşama kadar zor şartlarda gazetecilik eylemini yapmalarını istiyorlar. Bu ortamda yeni bir şey yeni üretimler beklemek çok zor. İnsanlar aç be aç gazetecilik yapamaz. Bu mümkün değil, gazetecilik çok özel bir meslek ve hala bu özelliğini her şeye rağmen koruyor. Bir sonraki aşamaya taşıyor. Bu dijitalleşme olsun ya da başka şeyler, efendime söyleyeyim siyasi gelişmeler şunlar bunlar hiç önemli değil, gazetecilik o özelliğini, nasıl söyleyeyim. Doktorluk hayat kurtarır, gazetecilik de böyle bir meslek. Dolayısıyla burada bunu dijitalleşme süreçleri ya da başka bir şey etkilemesi beklenmez. Burada bu işi yapacak adamlar etkileyecek bu işi. Yeni halini ortaya koyacaklar. Bunu da biz de merak ediyoruz. Nasıl bir şey ortaya çıkacak diye ama şu anki şeyle baktığın zaman elimizdeki verilerle. İşte ne yapıyorsun? Gazeteciyim. Ne kadar maaş alıyorsun. Şu kadar maaş alıyorum. Oradaki o diyaloglarda ortaya çıkan veriler pek sağlık değil işin açıkçası." (K10)

K10'nun belirttiği düşük ücretler sorunu prekaryalaşmanın kurumsallaştığını göstermektedir. Foto muhabirliği kimliği, dijitalleşmeyle birlikte dönüşmektedir. "Post bürokratik" (Rintala & Suolonen, 2005) olarak kavramsallaştırılan iş tanımının belirsizleşmesi olgusu, foto muhabirleri özelinde de kendisini göstermektedir. Değişim devam etmektedir. Foto muhabirliği kimliği ise "görsel gazeteciliğe" dönüşebilme ihtimalini taşımaktadır:

"Bunun şu an tam olarak değişim zamanını yaşadığımızı düşünüyorum. Muhtemelen 10 yıl sonra değişerek rayına oturmuş olacak evet belki artık adı foto muhabirliği olarak değil de visual journalism görsel gazeteciliğe dönüşecek ama bu mesleğin kesinlikle öleceğini ya da son bulacağını düşünmüyorum. İstihdam koşulları git gide sınırlanıyor git gide azalıyor ama öte yandan ülkemizde son korona virüs süreciyle birlikte her şeyin istihdam alanı azalıyor. Bizim mesleğimizde de azalıyor. Bunu sadece foto muhabirliği üzerinden düşünmemek gerekir diye düşünüyorum." (K8)

Foto muhabirliği kimliğinin akışkanlaşarak "görsel gazeteciliğe" doğru kayması Bauman'ın postmodern dönemde kimliğin sabit olmayan bir olgu olduğuna ilişkin düşüncelerine işaret etmektedir. Eş deyişle, kimlik esnek bir yapıya bürünerek değişime açıktır. Bu da kimliğin "yeniden kullanıma sokulması" anlamına gelmektedir (Bauman, 2018b, s. 116). Foto muhabirliği kimliğinin sabitlenememesi, Bauman'ın yaklaşımıyla ele alındığında "müphem" bir kavrama işaret etmektedir. Bauman, dilde sınıflandırma işlevinin gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıkan düzensizliğin müphemliği ortaya çıkardığını belirtmektedir (2017b, s. 11). Bu bağlamda, dijitalleşmenin foto muhabirliğini akışkanlaştırması, benzer bir dönüşüme işaret etmektedir. Foto muhabirliği, tanımındaki kesinlik ortadan kalkarak farklı kategorilere geçiş gerçekleşmiştir. Bu da foto muhabirliği kimliğini müphemleştirmektedir.

Dijitalleşmeyle birlikte gazetelerde istihdam edilen foto muhabirlerinin çalışma pratiklerinin değişmesi, mesleki kimliği oluşturan unsurların ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Örneğin K19 çalıştığı kurumda iş akışının değişmesinden dolayı artık kendisini foto muhabiri olarak hissetmemektedir. Sıcak haberlere mesleki bilgilerini unutmamak adına tercihen gittiğini söyleyen K19'a göre kendisi artık fotoğrafçılık alanına geçmiştir. Geçiş yaptığı alan ise portre fotoğrafçılığı ve röportaj fotoğrafçılığıdır. Bu bağlamda alanın akışkan olmasından dolayı farklı alanlara geçişlerin, yapıldığını söylemek mümkündür.

Türkiye’de serbest çalışan gazeteciler için bir yasanın olmayışı serbest çalışan gazetecilerin belirsizlikten daha çok etkilenmesine neden olmaktadır. Yasaların olmayışı bireysel iş yaşamının belirsiz ve güvencesiz olmasına neden olmaktadır:

“Devletle olan ilişki de burada. Bunların sancılarını biz yaşıyoruz şu anda ama muhtemelen yakın bir zamanda bununla ilgili ciddi yasalar da göreceğiz gibime geliyor. Freelance çalışan arkadaşlara, bireysel medyaların nasıl tanımlanması gerektiği, yasalar çerçevesinde nasıl değerlendireceği gibi muhtemelen yeni şeyler de göreceğiz gibime geliyor. Yasalar, tanımlamalar göreceğiz. Bunlar şu an muallâk, boşlukta, hiçbir güvenceleri yok. İçeriği talep edenler açısından bir güvenilirlik yok. Hem de yöneticiler açısından bir boşluk var dolayısıyla çerçevesinin yeniden çizilip tanımlanması gereken bir zamanlama yakın zamanda olacak.” (K14)

Kurumsal desteğin olmayışı ve yasal düzenlemelerin henüz gerçekleşmemesi serbest çalışan foto muhabirleri açısından geleceğin öngörülebilir olmasını zorlaştırmaktadır. Bu da akışkanlaştırmanın temel nedeni olan “liberallaşma” (deregülasyon) politikalarıyla ilişkilidir (Bauman, 2017a, s. 18). Emeği düzenleyici veya kurumsal sınırlamaların serbestleştirilmesi (Harvey, 2007) şeklindeki neoliberal politikalar, akışkan foto muhabirliğinin oluşumunda belirleyici olmaktadır. Bununla birlikte K1’in “yalnız kurt” olarak kavramsallaştırdığı foto muhabirleri dijitalleşmeyle birlikte becerilerini yükseltmek durumunda kalmıştır. Bu olgu ise çok vasıflılık ve multimedya konusuyla ilişkilidir.

Dijitalleşme ile farklı meslekler arasındaki geçirgenliğin artması foto muhabirlerini de etkilemektedir. Örneğin K1, foto muhabirlerinin artan iş yükü hakkında “... *iş pratikleri anlamında, ne diyorlar ona, multi task mı diyorlar?* İşte şu an herkesten bu isteniyor. Gittikçe her gün becerinize yeni bir beceri eklemeniz gerekiyor.” şeklinde konuşmaktadır. Multi task olarak kavramsallaştırılan iş pratikleri, bu anlamda fotoğraf çekme işinin yanında yeni becerilerin edinmesini zorunlu kılmaktadır. Bu olgu, Castells’in “kendi kendine programlanabilir emek” olarak kavramsallaştırdığı emek türüyle ilişkilidir (Castells, 2004, s. 158). Görece daha istikrarlı bir yapıya sahip olan geleneksel medyada işe alınmada yetenekler ve tecrübe etkiliyken, dijital haber organizasyonlarda işe alınmada belirleyici olan unsurlar esneklik ve öğrenme kapasitesi olmuştur (Boczkowski, 2005, s. 68) Eş deyişle, sürekli becerilerin güncellenmesi dijitalleşme ile birlikte kaçınılmaz olmuştur.

Daha önce birbirinden ayrı olan teknolojilerin yöndeşmesinin bir sonucu olarak yöndeşme (Singer, 2003, s. 3) yeni becerilerin edinmesini zorunlu kılmıştır. Örneğin K4, foto muhabirlerinin kendilerini geliştirmelerini sosyal medyanın geleceğinde ve geleneksel medyanın dijitalleşmesine bağlamaktadır. Ona göre her şeyin dijitalleşmesiyle birlikte fotoğrafın yanına yeni öğelerin eklenmesi gerekecektir:

“Ben açıkçası sosyal medyanın önü açık, aslında geleceği olan bir platform olduğuna inanıyorum. Foto muhabirlerinin kendilerinin biraz daha geliştirmelerini gelecek için özellikle sosyal medyaya daha fazla yoğunlaşmalarına, muti medya işlerine, sadece fotoğraf olarak

değil de biraz daha görüntünün... Çünkü önümüzdeki 5 sene içerisinde belki Avrupa'da basılı gazeteler de olmayacak. Her şey dijitalleşecek. Bu sefer de fotoğraf yetmeyecek. İnternette girdiğiniz zaman fotoğraf yeterli olmayacak. Bazı prodüksiyonlar olacak dijital bazı portreler çalışacaksınız ama onun üzerine o çektiğiniz kişinin ses kayıtlarını o portrelerle birleştirip multimedya haline getirecekler. Foto muhabirliği bence önümüzdeki dönemde bu tür multimedya işlerine evrilecek. Sadece fotoğraf değil, fotoğrafın altında görüntünün olduğu bazı ses kayıtlarının olduğu, bazı multimedya grafiklerinin olduğu. Dönüşecek diye düşünüyorum ben." (K4)

Foto muhabirliği kimliğinin multimedya üretimi aracılığıyla dönüşeceğini belirten diğer bir isim K6'dır. Ona göre foto muhabirlerinin multimedya üreticisine dönüşmesinin temelinde yatan dinamik fotoğraf makinelerinin dijitalleşmesi değil fotoğrafın dağıtım kanallarının dijitalleşmesidir. Dönüşüm devam ettikçe foto muhabirliği kimliğinden uzaklaşma yaşanacaktır:

"Tamam. Şimdi şöyle, bu iş aslında biraz önce konuşmalarımızda da söylediğim gibi yavaş yavaş dönüşmeye başladı. Değişmeye başladı. Bu değişim dönüşüm dijitalle beraber başladı. Dijital fotoğraf makinesi aslında dönüştürmedi bu işi. Sosyal medya ve günümüzdeki fotoğrafın kullanım alanları özelinde dönüşmeye başladı. Buralar arttıkça ve bu tüketim arttıkça, yavaş yavaş sadece foto muhabiri olarak tanımlanmayacak artık bu insanlar. Multimedya üreten insanlar haline dönüşecek. Aynı zamanda video çekiyor olmamız lazım, aynı zamanda sesli video almanız lazım. İyi fotoğrafçı olmanız lazım vb. bunlar teknik kısımları işin. Bir de haber kısmı var. Orada da kendinizi geliştirmeniz gerekiyor. Röportaj yapıyorsunuz. Röportaj yaptığımızda sorular sorabilmeyi bilmeniz gerekiyor. Foto muhabirinin böyle bir donanım ihtiyacı yoktu eskiden. Yavaş yavaş bunlar da aranmaya başlayacak. Dolayısıyla ileriki süreçte işin bir bu kısmı var." (K6)

Multimedyanın insanların farklı duyu organlarına hitap etmesi haber fotoğrafının etkisini artırabilecek bir potansiyeli taşımaktadır:

"Şimdi ben onu da çok önemsiyorum. Çok ciddiye alıyorum. Gittiğim işlerde arada bir video da çekiyorum. Gelecekte, önümüzdeki dönemlerde sadece fotoğrafın yetmeyeceğini, hareketli görüntülerin de olması gerektiğini, size daha iyi tanıtacak çünkü ben bir gün bunu şeye sordum. Böyle bir film yapmıştı. Fotoğrafçı Rezza, National Geographic'te çalışan İranlı fotoğrafçı, şey dedi. Bazen insanların kulağına bazen gözlerine hitap etmek gerekiyor; farklı duyu organlarına, müzikle kulağına, fotoğrafla gözüne, sesle kulağına... Bunları yaptığın zaman fotoğraf mekanik bir şey, mesela işin içine müzik koyduğun zaman o duygusal bağlantıyı sağlıyor. Şey gibi düşünsene sessiz film, müziksiz film olur mu? Mesela müzik olunca görüntüyle birlikte sen o duygusal bağlantıyı kuruyorsun, görüntüyle. Mesela bazen akan görüntüler, fotoğraflar ve müzik bir araya geldiği zaman karşı tarafı daha iyi etkileyebiliyorsun. Daha çok içine çekebiliyorsun. Dolayısıyla da sadece fotoğrafın yetmeyeceğini düşünüyorum. O yüzden ben de arada bir gittiğim işlerde, önceki dönem daha çok yapıyordum." (K5)

Dijitalleşme ile birlikte iş tanımının genişlemesi foto muhabirliği kimliğinden uzaklaşma anlamına gelebilmektedir. Örneğin, K14, geçmişte sözleşmelerde iş tanımının belirgin olduğunu belirtmektedir. Ona göre Anadolu'da hem fotoğraf hem video çekenler, kendilerini "gazeteci" olarak tanımlamaktaydı. Bu gazetecilerin kendilerine foto muhabiri demediklerini belirten K14, artık fotoğraf, video ve kurgu gibi işlerin yeni dönemde gazetelerin talebi doğrultusunda bir zorunluluğa dönüştüğünü söylemektedir. Dolayısıyla K14, birçok işi bir arada yapan kişiye "foto muhabiri" olarak tanımlama noktasında emin değildir. Foto muhabirleri, artık birçok işi bir arada yapan bir mesleğe dönüşmektedir:

"Şimdi bu arkadaş, aslında şu anın foto muhabiri tanımı. Gazeteci tanımı, foto muhabiri demek doğru olmayabilir ama şimdi çok karikatürize bir şey tabii bu ama biraz önce konuştuğumuz aynı mesele üzerinden dönüyor tekrar hikâye. İçeriğin görselini, videosunu çekebilen hem fotoğrafını çekebilen hem yazısını yazabilen bütün bu iş yükünü tek kalemde yürütebilen bir insan modelinden söz ediyoruz. Tabii ki bu foto muhabiri olarak tanımlayalım şu an ki mevcut

verilerle ama bu insanın hikâyesinin var olduğu sürece, insan hikâyesini anlatmaya muhtaç olduğu sürece varlığını sürdürebilecek bir şey. Bu hep var olacak tabii ki formlar, biçimler değişecek ama varlığını sürdürecektir.” (K14)

K14’ün dikkat çektiği olgu aynı zamanda “dijital emeğe” işaret etmektedir. Maxwell’in de ifade ettiği üzere dijitalleşme mesleklerin yöndeşmesine neden olarak meslekler arasındaki ayrımların silikleşmesine neden olmaktadır (Maxwell, 2015). Bununla birlikte Bauman, dildeki sınıflandırma işlevinin “olumsallığı ve rastgeleliği” kaldırmayı amaçladığını belirtmektedir (2017b, s. 12). Analog dönemde, foto muhabirliği kimliğinde görece oturan düzen, akışkan dönemle birlikte yerini müphemliğe bırakmıştır. Eş deyişle, K14’ün deyimiyle foto muhabirliği biçim değiştirmektedir.

Kurgu becerisinin yanı sıra yabancı dil ve diğer alanlarda uzmanlaşma, foto muhabirliği mesleğinde iyi bir gelir elde etmenin ön koşulu olmaktadır:

“Bu işte iyi para kazanabilmek için önümüzdeki dönem çok farklı. Eğer olursa o yeni nesil nasıl bir şey çıkacak ortaya. İki tane yabancı dilin olacak. İyi fotoğraf çekeceksin. Montaj programlarına hâkim olacaksın. En az 3 farklı dilinde haber yazabileceksin. En az bir alanda tıp, ya da ekonomi, savunma sanayi bunlardan en azından birinde uzmanlaşmış olacaksın. Böyle bir adam yetişirse. Bu adam iyi para kazanacaktır. Talep edilene bak.” (K10)

K13, dijitalleşmenin foto muhabirliği üzerindeki etkilerini yöndeşme düzeyinde anlatmaktadır. Ona göre dijitalleşme ile medyalar iç içe geçmiştir. Multimedya ise daha geniş kapsamlı bilginin sunulmasını sınırlandırmaktadır. Tekelleşme ve yöndeşme bir araya gelince multimedya beklentisi, istihdamı olumsuz etkilemektedir:

“Medyalar dijitalleşme ile birlikte epeyce iç içe girdi, birbirini etkiledi. Öncelikle olumlu etkileri var, ancak bu imkân multi-medya boyutunda bilgiyi sınırlama ve kalitesi düşürme riski de taşıyor. Her şey daha hızlı yapılabilir; haber ve görüntü, fotoğraflar daha kolayca iletilebilir. Bir de şu risk var: Bazı medya kuruluşlarının hem gazetesi, radyosu, televizyonu ve internet sitesi var. Muhabirden bazen bütün bu ihtiyaçlara cevap vermesi istenebiliyor. O zaman da, araştırmaya ve daha kaliteli görüntü veya fotoğrafa fazla zaman kalmıyor; verilen haberde gerekli bilgiler sınırlandırılıyor veya haber konusu bütün kişi ve kuruluşların söz ve görüşleri sınırlandırılmış oluyor. Bu tür yayıncılığın bir zararı da istihdamı sınırlaması.” (K13)

Birden fazla işin aynı kişiye yaptırılması kaliteden ödün vermek anlamına gelmektedir. Aynı zamanda diğer mesleklere geçiş foto muhabirliği tanımının dönüşmesine neden olmaktadır:

“O bir gazetenin dayatmasıyla şu an da ellerinde bir foto muhabirleri olduğu için onlara dayattılar ama yeni jenerasyonda bu iş bunlar gazete çalışanları, gazetenin ne diyeyim ayaklı kayıt cihazları. Hem fotoğraf çekiyor hem video çekiyor, ikisinde de sadece dokümantasyon özelliği var. Estetik bir şey aranmıyor. Ya da doğru bir teknik bilgi aranmıyor. En ekonomik biçimde kullanabileceği, iki maaş vereceğine tek maaş verip ama orada da içerik kalitesinden ödün verildiğini düşünüyorum açıkçası dolayısıyla bu yeni modelin yeniden tanımlanmaya ihtiyacı var bence çünkü o bir foto muhabiri değil. Çünkü bu geçiş sürecinde bunu yapabilecek tek insanlar foto muhabirleri tabii ki de. Dolayısıyla onlar üzerinden yaptılar bunu ama artık foto muhabirleri de yavaş yavaş ortaya çıktı; artık tamamen her ikisini de birden yapabilen.” (K14)

K2, geleneksel medyada ekiplerde çalışan sayısının daha fazla olduğunu söyleyerek günümüzde maliyetlerden dolayı bunun mümkün olamayabileceğini belirtmektedir. Multimedyanın istihdam üzerindeki etkisine dikkat çeken diğer bir isim K4’tür. Ona göre analog dönemde geleneksel medyada, gazetecilik alanında görevler arasında dağılımlar mevcuttur. Ancak medyanın dijitalleşmesiyle bu sınır ortadan kaldırılmıştır. Ona göre

dijitalleşme ile birlikte bazı meslekler ortadan kalkarken, öte yandan yeni işler ortaya çıkmaktadır. Foto muhabirleri için yeni işler ise multimedya'dır:

"Bundan 10 sene evvel, bir ekip gönderiyorlardı. İçinde kameraman oluyordu. Sesçisi oluyordu. Teknikeri ayırdı. Efendime söyleyeyim foto muhabiri ayırdı. Yazarı ayırdı. 5-6 kişi bir tane işe prodüksiyon olarak gidiyorlardı. İşte bu dijitalin gelmesiyle dijitalleşmenin getirdiği en büyük etkilerinden biri... Her işte olduğu gibi, sadece foto muhabirliğinde değil. Bugün bir fabrikaya gidiyorsunuz. Eskiden 100 kişinin yaptığı işi bugün bir makine tek başına hallediyor. İşte o anda o işi yapan insanlar işsiz kalıyor. Ama onun yanında başka işler türüyor. Bahsetmiş olduğum olay da bu aslında. Foto muhabirleri ileride video da çekecekler fotoğraf da çekecekler, multimedya işler de yapacaklar ama asla fotoğrafçılık da bitmeyecek. Fotoğraf da bu multimedya unsurunun içindeki en ana temel taşlarından bir tanesi olacak." (K4)

K5 de yeni medya ekonomisinde haber endüstrisinde, foto muhabirleri ve kurumların sürdürülebilirlik ilişkilerinin bağımlılık temeline dayandığını belirtmektedir. Ona göre foto muhabirlerinin çok vasıflı olması, kurumların ayakta kalma çabasına bağlı olarak kaçınılmazdır. Yeni medyanın önemli bir özelliği olarak multimedya, gelecekte foto muhabirlerinin sürdürülebilirliği noktasında önemli bir yerde duracaktır. K4'e göre dijital haber endüstrisi multimedya üretimine artık başlamıştır. Dolayısıyla foto muhabirleri işlerini korumak istiyorsa teknolojiyle uyumlu olmak zorundadır:

"Şu anda da yavaş yavaş başladı mesela dikkat ederseniz mesela BBC Türkçe, ondan sonra Deutsche Welle özellikle sosyal medya için bir takım yapımlar yapılıyor. Eskiden şey vardı şu anda var mı yok mu bilmiyorum ama 140 Journos vardı 1-2 dakikalık böyle bunları hep foto muhabiri arkadaşlarımız yapıyordu. Onların prodüksiyonlarıydı bunlar. Bu tip işlerin önümüzdeki 5 seneden sonra daha artacağını düşünüyorum ben. Bu alanda kendini yetiştiren foto muhabirinin iş kaybı olmayacak ama direnenler evet biraz işlerini kaybedecekler. İşsiz kalacaklar. Teknolojiye direnmekle olmuyor teknolojinin önüne geçmek oluyor. Yeni fikirler bulmak lazım yeni işler üretmek lazım üretken olmak gerekiyor üretirseniz insanlar bir şekilde sizi görecektir ve beğenecek. İş bulamazsanız sosyal medyada büyüyeceksiniz. Kendinizi büyüteceksiniz. İş bir şekilde gelip sizi bulacak." (K4)

Foto muhabirleri, mesleklerinin getirdiği avantajları multimedya'da kullanmaktadırlar. Foto muhabirlerinin sahip olduğu estetik bakış açısı, foto muhabirlerinin multimedya'da daha kaliteli işler çıkarmasını sağlamaktadır. Örneğin K2, foto muhabirlerinin sahip olduğu bakış açısının onlara yeni işler getirdiğini belirtmektedir. K2'ye göre "tek kare"den oluşan görsel estetiğin foto muhabirlerini, reklam sektöründe kamu spotu gibi içeriklerin üretiminde üstün kıldığını belirtmektedir. Dolayısıyla foto muhabirliği alanının sürdürülebilir olmamasından kaynaklı olarak gazetecilerin reklam alanına geçiş yapabilmesi akışkan gazeteciliğin olumsuz bir sonucudur. K4 de haber fotoğrafçıların sahip olduğu fotoğraf çekme becerisinin diğer alanlara geçişini kolaylaştırdığını düşünmektedir. Endüstrinin istihdam politikalarının da bu yönde olması ise geçişi hızlandırmaktadır:

"Şu anda bakıyorum Ney York Times'ın fotoğrafçılarına bakın, hepsi montaj yapmayı da bilir. Video çekmeyi de bilir. Son 1 yıldır fotoğrafçılar çekiyor mesela. Kameraman yoktur. New York Times'ın videolarını mesela hep fotoğrafçı ve şöyle bir şey var. İyi bir fotoğrafçı çok iyi bir görüntü çekebilir ama iyi bir kameraman, çok iyi bir fotoğraf çekemez. Ajansta bizim de sadece videografır olarak geçen arkadaşlarımız var. Ben mesela bir video yapıyorum onlara veriyorum. Adam diyor ki bizim makineler böyle çekmiyor, sen bu derinliği nasıl yapıyorsun diyor. Ben diyor derinliği veremiyorum. Abi diyorum ben fotoğraf makinesiyle çekiyorum. Sen videoyla çekiyorsun. Video kamerayla çekiyorsun. Değişecek olan kısım dediğim yer burası aslında." (K4)

Çok becerili olmak sadece foto muhabirlerini değil, aynı zamanda editörleri de etkilemektedir. Akışkan gazetecilikten etkilenen editörlerin de iş tanımlarında geçişkenlikler mevcuttur:

“Şimdi foto muhabirinin mesela iş tanımlarında bunu da ekleyelim, mesela arşiv yeteneğinin olması gerekiyor. Şimdi yapması gereken temel olaylardan bir tanesi o. Ben onu genel çerçevede editörlük diye şey yapmışım. Fotoğraflarını işleme, seçme, bunları bilme anlamında. İş aşırı derecede çoğaldı. Bir de mesela iş pratikleri anlamında farklı mecralar girdi, işin içerisine. Nedir mesela? İş pratiği bakımından, bunun sadece foto muhabiri olarak değerlendirmeyelim biz bunu. Editörlük de var. Şimdi bu etle tırnak gibi bir şey basın kuruluşlarında. Şimdi fotoğrafı çeken de var. Fotoğrafın editörü de var, bulunan yerde. Ya da kimi yerde editörün olmadığı yerde bu görev foto muhabirine veriliyor. Bunları sen bize sağla diye.” (K1)

Özetle, foto muhabirliği kimliği diğer meslekler ile olan geçişlerinden dolayı “tek bir kategoriye sığmayarak müphem” (Bauman, 2017b) bir kimlik sergilemektedir. Bu bağlamda video, yeni medyanın multimedya özelliği nedeniyle foto muhabirlerinin mesleğine geçiş yapmaktadır.

Foto muhabirliği kimliğini etkileyen bir diğer kavram yurttaş gazeteciliğidir. Yurttaş gazeteciliği, temelinde müphemdir. Bauman’ın yaklaşımıyla ele alındığında gazeteciliği farklı kategoriler üzerinden sınıflandırmak yeni müphemliklerinden doğmasına neden olmaktadır (2017b, s. 13-18) Örneğin K10, şans eseri bir olayı çekip medya kuruluşlarına gönderen yurttaş içeriklerinin gazetecilik faaliyetleri kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmektedir:

“Ülkemizde ve bütün dünyada bu bahsettiğimiz sosyal medyadan sana bir şey bir hadise denk geldi. Gidiyordun yolda bir trafik kazası denk geldi adam içeride sıkışmış onu çektin. Bu yurttaş gazeteciliği değil. Bir kere bunun da tanımını doğru yapmalı. Bu yurttaş gazeteciliği değil. Bu anlık bir şey gelmiş ve oradan çekiyorsun. Şu an televizyonların ana haberlerinde artık bu sosyal medyadan akan görüntülerle ilgili fotoğraf ya da video, videolar ki biliyorum daha çok ağır basıyor. ... Buna nereden baktığın önemli. Bu gelen görüntüler haber mi? Evet ... Burada çok ciddi bir hakikaten televizyonlarda haberlerin son kısmında sosyal medyadan gelen görüntülerle ilgili bir bölüm oluşmuş. Burada tamam bu haberciliği yapıyor televizyon kanalları ama bu görüntüleri gönderen kişiler haberci mi? Değil. Yurttaş gazeteci mi hayır o da değil. Denk gelmiş çekmiş.” (K 10)

K7 de benzer şekilde yurttaş gazeteciliği, “rastlantısal gazetecilik”⁴ olarak tanımlamaktadır. Ona göre yurttaş gazeteciliğinde yorumlama sorunu bulunmaktadır ve gazeteciliğin sahip olduğu uzmanlık bilgisine sahip değildir:

“O işi kolaylaştırıyor ama gazeteci değil. Sonuçta orada bulunduğu yerden görselliği yansıtıyor. Yorumu yapacak bilgi birikimine o kadar süreçte sahip olamaz insan. Sadece belge olarak verebilir. Şimdi olayı bilemediği için kendi özgürce kafasından geçenleri kendi siyasi görüşü, kendi bulunduğu yere göre yorumladığı zaman. O yurttaş gazetecilik olmuyor. O adamın kendi yorumu oluyor. Görsellikle de bunu sen sadece süsleyebilirsin. Ama gerçeği veremezsin. Gerçek gazetecilik değil o. O anı geçirtme...” (K7)

Yurttaş gazeteciliğe yapılan diğer bir tanımlama ise “muhabir gazeteciliği”dir. K19, muhabir gazeteciliği olarak tanımladığı yurttaşların gazetecilik faaliyetlerinin iki boyutlu olduğunu belirtmektedir. Buna göre yurttaşlar özel hayatı zaman zaman teşhir edebilirken aynı zamanda insan hakları ihlallerinin ortaya çıkarılmasında da önemli bir role sahiptir:

“Ya yurttaş gazetecilik çok böyle aslında ismi de tuhaf kaçtı da. Bir yandan bazen hem yurttaş gazetecilik oluyor hem de muhabir gazetecilik oluyor. İkisi arasında da ince bir çizgi olduğunu düşünüyorum. Yurttaş gazetecilik bazen muhabir gazeteciliğe kayıyor. Mesela birilerini teşhir etmek üzerine, bir şeyleri vurgulamak üzerine de yapılıyor. Bu dijital sistemin, teknolojinin gelişmesi bence önemli çünkü özellikle birtakım kadına şiddet olsun, çocuğa şiddet olsun,

hayvana şiddet olsun bizim göremediğimizi biri bir video çekiyor veya bir fotoğraf çekiyor sosyal medyaya koyuyor. Hiç kimseden gelemeyecek bir tepki çıkıp bir anda cezaya sebep verebiliyor. Bu yurttaş gazeteciliktir veya size gönderebiliyor. Milliyetin internet sitesine gönderiyor ve oradan yayılmasını sağlıyor.” (K19)

Foto muhabirlerinin tanımlamalarından yola çıkarak yurttaş gazeteciliğın, muhbir veya sondakika gazeteciliğı olarak adlandırılması kavramın müphem yönüne işaret etmektedir. Bauman'ın yaklaşımıyla ele alındığında bu sınıflandırma (2017b, s. 11), gazeteciliğın bir nesne olarak birden fazla kategoriye girdiğini göstermektedir. Dolayısıyla yurttaş gazeteciliğın doğru bir şekilde tanımlanamamasından ortaya çıkan rahatsızlık bir düzensizliğe işaret etmektedir. Bu düzensizliğın sonucu olarak foto muhabirliğı kimliğinde müphemlik ortaya çıkmaktadır. Düzensizliğın ortaya çıkışı ise foto muhabirliğı kimliğini, yurttaşlar üzerinden yeniden üretmektedir.

Sonuç

Bauman'ın sürekli değışimden kaynaklı olarak bireylerin davranışlarını, alışkanlıklara ve rutinelere dönüştürme fırsatı bulmadan hızla değışmesi olarak kavramsallaştırdığı “akışkan yaşam” (2018a) foto muhabirliğı alanını da benzer şekilde dönüştürmektedir. Eş deyişle, foto muhabirliğı alanı akışkandır. Belirsizlik, müphemlik, anlık olma ve alanın kontrolden çıkması, alanın temel belirleyici özelliklerine dönüşmüştür. K10'un saptamaları buna işaret etmektedir. Küresel düzeyde gerçekleşen iletişim ile haber arasındaki sınır ortadan kalkmıştır. Dijitalleşmenin bir systemsizliğe dönüşmesi ve her şeyin “anlık” düzeyde yaşanması yeni tanımlamaların yapılmasını güçleştirmektedir. K8'in kendini “değışim”in tam olarak içerisinde hissetmesi alanın akışkan olmasının diğeri bir özelliğidir. Eş deyişle, sürekli değışimin yaşandığı bir alanda alışkanlıkların ve rutinlerin oluşturulması güçtür. K16'nın “*biz hala analogla yapılanın biraz daha modern halini yapan belki de son kuşakız*” saptaması akışkanlığın diğeri bir belirtisidir. Eş deyişle değışim, kesindir. Belirsizlik ise kalıcıdır. Dolayısıyla çalışma pratiklerinin değışimi devam edecektir.

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında yaşanan bir takım teknolojik ilerlemelerin sayesinde haber odalarına fotoğraf çekme (Jean Amar, 2009, s. 37-38) uzmanlığı ile katılan foto muhabirleri, 21. yüzyılda profesyonel kimliklerinin müphemleşmesiyle karşılaşmıştır. Bauman'ın yaklaşımıyla (2017a; 2017b) ele alındığında müphem olan foto muhabirliğı, sınıflandırma esnasında birden fazla kategoriye girmektedir. Eşdeyişle, katı modernite döneminde haber odalarına görsel kanıtın sunulması amacıyla giriş yapan foto muhabirleri, görece daha katı bir kimliğe sahip iken akışkan modernite döneminde kimliği tanımlayan kategorilerin sınıflandırılmasındaki kesinliğın ortadan kalkmasıyla akışkan bir kimliğe sahip olmuştur.

Foto muhabirliğı kimliğinin müphem bir kavram olmasına neden olan temel faktörlerden biri yöndeşmedir. Yöndeşme, foto muhabirliğı kimliğinin sınıflandırmasını güçleştirmektedir. Foto muhabirleri analog dönemde daha çok haber fotoğrafına yoğunlaşmışken günümüzde artık kendilerinden video çekmeleri de beklenmektedir. Video ise yapısal farklılıklardan ötürü, mesleki uzmanlığın yeniden adlandırılmasını beraberinde getirmektedir. Bauman'ın düşüncelerinden hareketle “akışkan yaşam, kimliklerin parçalandığı bir dönem” (2018a, s. 9-10) olarak foto muhabirliğı kimliğini parçalamaktadır.

Bauman'ın postmodern dönemde kimliklerin “yeniden kullanıma sokulması veya kimliğın sabitleştirilmesinden kaçınılmasına” ilişkin gözlemleri (2018b, s. 116) foto muhabirliğı

kimliğinin analiz edilmesinde önemli açılımlar sağlamaktadır. Haber sektöründe, foto muhabirlerinden haber fotoğrafı dışında video ve diğer haber içeriklerinin üretiminin beklenmesi, mesleki kimliğin belirsizleşmesine neden olmaktadır. Örneğin sektörde, istihdam biçimlerinin foto muhabiri yerine “görsel gazeteci” veya “videograf” olarak yapılmak istenmesi kimliğin yeniden üretildiğini göstermektedir. Dolayısıyla, akışkan dönemde foto muhabirliği, müphem bir kimliğe dönüşmektedir. Bauman’ın düşüncelerinden hareketle “dildeki sınıflandırma veya düzenleme” (2017b) süreci, foto muhabirliği alanında yöndeşme aracılığıyla gerçekleşmektedir. Eş deyişle, kimliğin yeniden sınıflandırılması, görece keskin olan sınırların silikleşmesine neden olmaktadır. Benzer şekilde, yurttaş gazeteciliğinin dilde bir düzensizliğe sebep olması foto muhabirliği kimliğinin akışkanlaşmasına neden olmaktadır.

Deuze (2008) şirket yoğunlaşmalarının, haber operasyonlarının birleştirilmesinin, atipik çalışma koşullarının ve güvencesiz istihdamın bir yansıması olarak gazeteci kimliğinin akışkanlaştığını belirtmektedir. Bu çalışmada, akışkan gazetecilik kavramı ekseninde foto muhabirliği alanında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, foto muhabirliği emeğinin prekaryalaşma süreçlerine tabi tutulduğunu göstermektedir. Türkiye’de medyanın tekeli yapısı, foto muhabirliği emeği üzerindeki kontrol ve yönetimin kolaylaşmasını sağlamaktadır. Bu kontrol süreçleri ise prekaryalaşmayı kurumsallaştırmaktadır.

Sonuç olarak Bauman’ın post modern dönemde kimliklerin “yeniden kullanıma sokulması veya kimliğin sabitleştirilmesinden kaçınılmasına” ilişkin gözlemleri (2018b, s. 116) foto muhabirliği kimliğinin analiz edilmesinde önemli açılımlar sağlamaktadır. Haber sektöründe, foto muhabirlerinden haber fotoğrafı dışında video ve diğer haber içeriklerinin üretiminin beklenmesi, mesleki kimliğin belirsizleşmesine neden olmaktadır. Örneğin sektörde, istihdam biçimlerinin foto muhabiri yerine “görsel gazeteci” veya “videograf” olarak yapılmak istenmesi kimliğin yeniden üretildiğini göstermektedir. Dolayısıyla, akışkan dönemde foto muhabirliği, müphem bir kimliğe dönüşmektedir. Bauman’ın düşüncelerinden hareketle “dildeki sınıflandırma veya düzenleme” (2017b) süreci, foto muhabirliği alanında yöndeşme aracılığıyla gerçekleşmektedir. Eş deyişle, kimliğin yeniden sınıflandırılması, görece keskin olan sınırların silikleşmesine neden olmaktadır.

Notlar

¹ Atipik çalışma modeli yarı zamanlı ve serbest çalışma modeline işaret ederken prekaryalaşma süreci esnek ve güvencesiz iş hayatını ifade etmektedir.

² Yöndeşme kavramı, dijitalleşmeyle birlikte farklı iletişim ortamlarının bir araya gelmesidir.

³ Yoğunlaşma kavramı, medyada şirket birleşmelerini ve satın almalarını ifade etmektedir.

⁴ Rastlantısal gazetecilik yurttaşların şans eseri bir olaya tanıklık edip haberleştirmesidir. Bir diğer adıyla yurttaş gazeteciliği faaliyetidir.

Kaynakça

Allan, S. (2007). Citizen journalism and the rise of “Mass Self-Communication”: Reporting the London bombings. *Global Media Journal*, 1(1), 1-20.

Bauman, Z. (2005). *Liquid life*. Cambridge: Polity Press.

Bauman, Z. (2011). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup* (1 b.). (P. Sıral, Çev.) İstanbul: Habitus Yayıncılık.

- Bauman, Z. (2017a). *Akışkan Modernite*. (S. O. Çavuş, Çev.) İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Bauman, Z. (2017b). *Modernlik ve Müphemlik* (3 b.). (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018a). *Akışkan Hayat*. (A. E. Pilgir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018b). *Parçalanmış Hayat, Postmodern Ahlak Denemeleri* (3 b.). (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınlar.
- Bauman, Z. (2018c). *Bireyselleşmiş Toplum* (4 b.). (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu, Başka Bir Modernliğe Doğru*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beck, U. (2014). *The brave new world of work*. (P. Camiller, Çev.) Malden: Blackwell Publishers Inc.
- Boczkowski, P. (2005). *Digitizing the news: Innovation in online newspapers*. Massachusetts: MIT Press.
- Castells, M. (2004). The information city, the new economy, and the network society. F. Webster içinde, *The information society reader* (s. 150-155). London: Routledge.
- Christensen, L. B., Turner, L. A., & Johnson, R. B. (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz*. (A. Aypay, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creech, B. & Mendelson, A. L. (2015). Imagining the journalist of the future: Technological visions of journalism education and newswork. *The Communication Review*, 18(2), 142-165.
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Third Edition b.). Los Angeles: SAGE.
- David, M. & Sutton, C. D. (2011). *Social Research, An Introduction*. London: SAGE.
- Deuze, M. (2004). What is multimedia journalism? *Journalism studies*, 5(2), 139-152.
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442-464.
- Deuze, M. (2007). *Media Work* (Cilt E-book). Cambridge: Polity Press.
- Deuze, M. (2008). The changing context of news work: Liquid journalism for a monitorial citizenry. *International Journal of Communication*, 2, 848-865.
- Deuze, M. (2009a). Journalism, citizenship and digital culture. Z. Papacharissi içinde, *Journalism and citizenship: new agendas in communication* (s. 15-28). New York: Routledge.
- Deuze, M., & Fortunati, L. (2011). Atypical newswork, atypical media management. M. Deuze içinde, *Managing media work* (s. 111-120). California: Sage.
- Deuze, M. & Marjoribanks, T. (2009). Newswork. *Journalism*, 10(5), 555-561.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (A. Ersoy, & P. Yalçınoğlu, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hartley, J. (1996). *Popular reality: Journalism, modernity, popular culture*. London: Arnold.

- Harvey, D. (2007). *A brief history of neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Heinrich, A. (2008). Network journalism: Moving towards a global journalism culture. In *RIPE Conference: Public Service Media for Communication and Partnership*.
- Humprecht, E. & Esser, F. (2018). Mapping digital journalism: comparing 48 news websites from six countries. *Journalism*, 19(4), 500-518.
- Jean Amar, P. (2009). *Basın Fotoğrafçılığı* (1 b.). (İ. Çınarlı, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Kantola, A. (2013). From gardeners to revolutionaries: The rise of the liquid ethos in political journalism. *Journalism*, 14(5), 606-626.
- Koljonen, K. (2013). The shift from high to liquid ideals: Making sense of journalism and its change through a multidimensional model. *NORDICOM Review: Nordic Research on Media and Communication*, 34, 141-154.
- Marín, G. S., Sanz, J.-L., & Vázquez, S. J. (2017). Journalistic Multi-Skilling in the News Agencies AFP, EFE, ANSA, and ACN. *Blanquerna School of Communication and International Relations*, 41, 157-172.
- Maxwell, R. (2015). *The Routledge companion to labor and media*. New York: Routledge.
- McKercher, C. (2002). *Newswriters unite: Labor, convergence, and North American newspapers*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Meijer, I. C. (2001). The public quality of popular journalism: Developing a normative framework. *Journalism Studies*, 2(2), 189-205.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Price, A. T. (2005). Digital Still Photography. S. Quinn, & V. F. Filak içinde, *Convergent journalism an introduction: Writing and producing across media* (s. 99-115). Oxford: Focal Press.
- Rintala, N. & Suolonen, S. (2005). The implications of digitalization for job descriptions, competencies and the quality of working life. *Nordicom Review*, 26(2), 53-67.
- Romenesko, J. (2013). Georgia newspaper chain closes its photo department, tells reporters to take pictures. <http://jimromenesko.com/2013/07/12/georgia-newspaper-chain-closes-its-photo-department-tells-reporters-to-take-pictures/> (Erişim tarihi: 30.03.2018).
- Rublescki, A. (2011). Journalistic metamorphoses: readers and news sources as co-producers of contents in the liquid Journalism. *Estudos em Comunicação*, 10, 337-354.
- Rublescki, A. & Da Silva, A. (2012). Liquid journalism: trends in amplification of the field. *Brazilian Journalism Research*, 8(11), 114-127.
- Salmons, J. (2014). *Qualitative online interviews: Strategies, design, and skills*. California: Sage Publications.
- Singer, J. B. (2003). "Who are These Guys? The online challenge to the notion of journalistic professionalism.". *Journalism*, 4(2), 139-164.

- Snape, D. & Spencer, L. (2003). The Foundations of Qualitative Research. J. Ritchie, & J. Lewis içinde, *Qualitative Research Practice, A Guide for Social Science Students and Researchers* (s. 2-24). London: SAGE.
- Venegas, K. M. & Huerta, A. H. (2010). Urban ethnography: Approaches, perspectives and challenges. M. Savin-Baden, & C. H. Major içinde, *New approaches to qualitative research: Wisdom and Uncertainty* (s. 154-161).
- Waisbord, S. (2016). Crisis? What crisis? C. Peters, & M. Broersma içinde, *Rethinking Journalism Again: Societal Role and Public Relevance in a Digital Age* (s. 205-215). London: Routledge.
- Walker, D. (2007). Multimedia Revolution. *Photo District News*, 27(8).
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (13 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zelizer, B. (2011). Journalism in the service of communication. *Journal of Communication*, 61(1), 1-21.
- Zelizer, B. (2015). Terms of choice: Uncertainty, journalism, and crisis. *Journal of Communication*, 61(1), 888-908.

Liquid Journalism: The Transformation of Professional Identity of Photojournalism in the Uncertain Digital Media Economy

Firat ADIYAMAN (Res. Asst. Ph.D.)

Sibel ONURSOY (Prof. Dr.)

Extended Abstract

This study examines the transformation of photojournalistic identity within the framework of Zygmunt Bauman's liquid modernity approach. Liquid modernity, characterized by constant change and uncertainty, profoundly affects the journalistic institution. In this context, the study digs into the forces that cause journalism to face uncertainty. Along with the transition to the new media, the study discusses how the collapse of the traditional business model affects photojournalistic labor. It also approaches how the freelance model -a reflection of the individualization of working life-affects the photojournalistic identity. The study further addresses liquid photojournalistic identity in the axis of technological convergence and the identity of citizen journalism. In the study, using phenomenology, one of the qualitative research designs, it is concluded that the photojournalistic identity undergoes a radical transformation because of the transition from traditional media to digital media.

The approach of the study consisted of phenomenology, one of the qualitative research designs. In the study, the phenomenon of transformation in the identity of professional photojournalism in the digital media environment was examined. In this context, "the essence of the experiences" of photojournalists about the phenomenon of transforming identity has been studied (Creswell, 2009, s. 13). Phenomenology has been used in the context of fluid journalism to "develop a detailed and in-depth understanding of the transformation in the journalistic identity of photojournalists in Turkey" (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 78). How photojournalists experience the phenomenon of flexible employment and working practices is examined through "phenomenology that deals with the experiences of individuals who experience similar phenomena and situations" (Venegas & Huerta, 2010, p. 158). Thus, it has been revealed how photojournalists "structure" their professional identity (Snape and Spencer, 2003, p. 12). In the study, digitalization was examined in terms of the experiences of photojournalists. In other words, the "meaning, structure and essence" of the digitalization phenomenon for photojournalists (Christensen et al., 2015, p. 408) has been problematized.

There are various purposive sampling strategies. The choice made in these strategies allows learning different things about the subject. The underlying reason for this is that each strategy leads to specific areas or people (Glesne, 2013, p. 59). In this context, the snowball sampling method, which is suitable for the essence of the study, was chosen.

In the selection of the snowball sample, it was decided that this sampling method directed the participants who would provide the richest data to the study. Patton states that this sampling model is an approach used to reach "knowledge-rich key information providers". Snowball sampling approach "... Who knows a lot about Or whom should I talk to?" It starts with questions (2018, p. 237). In-depth interviews were used as a data collection technique. With the semi-structured interview technique, professionals who have news photography at the center of their profession were interviewed.

Photojournalists, who participated in newsrooms with the expertise of taking photographs (Jean Amar, 2009, pp. 37-38) thanks to some technological advances at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, faced the ambivalence of their professional identities in the 21st century.

Photojournalism, which is ambiguous when considered with Bauman's approach (2017a; 2017b), falls into more than one category during classification. In other words, while the photojournalists who entered the newsrooms to present visual evidence in the era of solid modernity had a relatively solid identity, in the era of liquid modernity, they had a liquid identity with the disappearance of the precision in the classification of the categories that define identity.

Convergence is one of the main factors that cause photojournalism identity to be an ambiguous concept. Convergence complicates the classification of photojournalism identity. While photojournalists focused more on news photography in the analog era, they are now expected to shoot videos from themselves. Video, on the other hand, brings with it the renaming of professional expertise due to structural differences. Based on Bauman's thoughts, photojournalism fragments its identity as "liquid life, a period in which identities are fragmented" (2018a, pp. 9-10).

Bauman's observations (2018b, p. 116) on the "reuse or avoidance of identity fixation" of identities in the postmodern period provide important insights into the analysis of photojournalism identity. In the news industry, the expectation of the production of video and other news content other than news photography from photojournalists causes the professional identity to become uncertain. For example, the desire to make employment as "visual journalist" or "videographer" instead of the photojournalist in the sector shows that identity is reproduced. Therefore, photojournalism in the liquid period turns into an ambiguous identity.

Keywords: Zygmunt Bauman, Liquid Journalism, Photojournalism, Citizen Journalism.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**" were followed.

Yazarların çalışmadaki **katkı oranları** eşittir.

The authors' **contribution rates** in the study are equal.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile **çıkar çatışması** bulunmamaktadır.

There is no **conflict of interest** with any institution or person within the scope of the study.

Etik Kurul İzni | Ethics Committee Permission

İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'nun 14/02/2022 tarihli toplantısında alınan E.145759 sayılı karar çerçevesinde çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

Within the framework of the decision taken during the meeting by İnönü University Social and Human Sciences Scientific Research Ethics Committee dated 14/02/2022 and numbered E.145759; the study does not contain any ethical issues.